

Erfgoednummer: L04

Soester Eng

Landschapstype: Eng

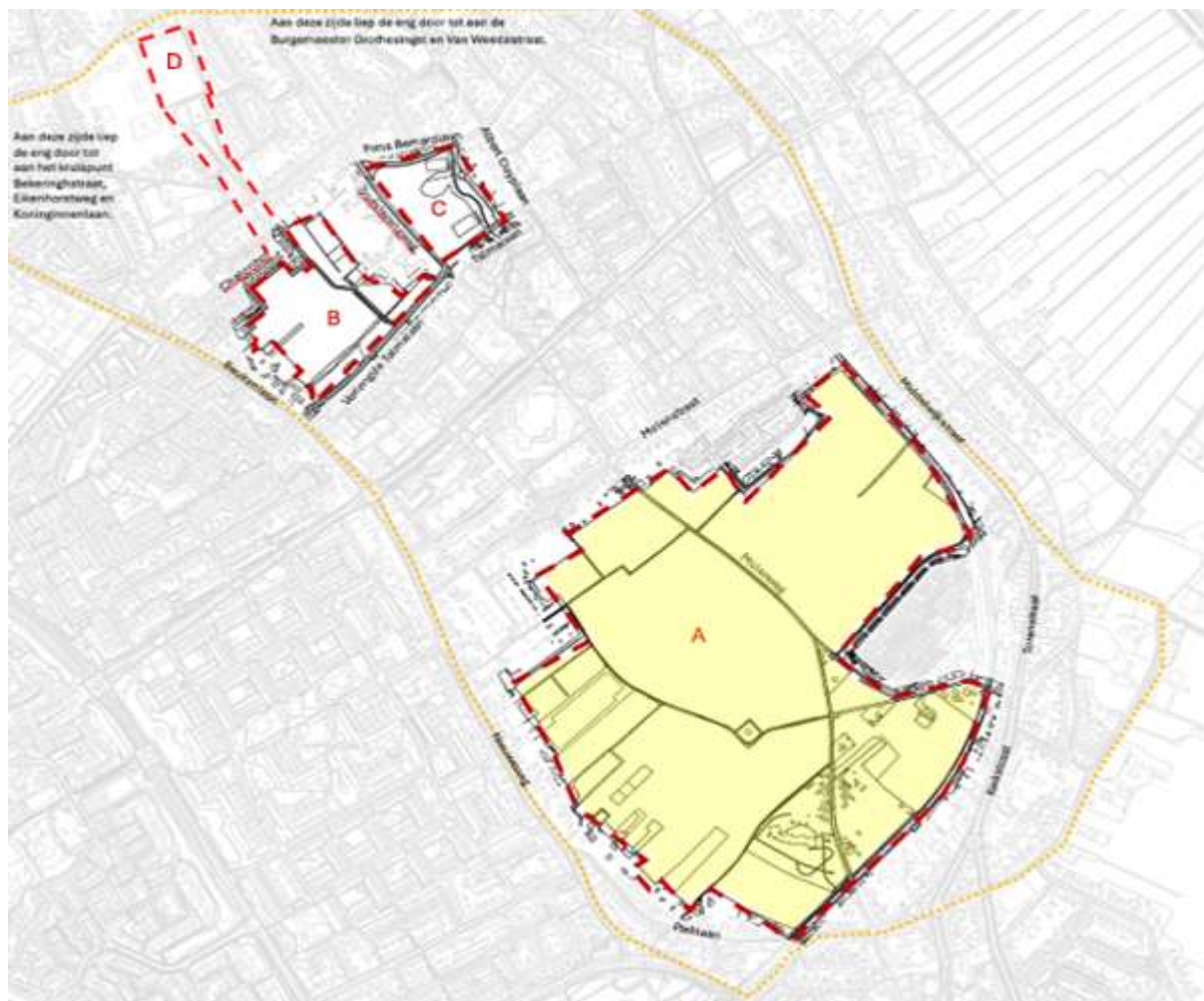
Feitelijke gegevens

Adres:

- Deel A (Zuidelijke Eng) wordt begrensd door de Molenstraat, de Nieuweweg, de Parklaan en de spoorlijn Baarn-Utrecht.
- Deel B (Noordelijke Eng) wordt begrensd door Chalonhof, de achtertuinen van de bebouwing aan de Soesterengweg, de Verlengde Talmaweg en achterzijde van de bebouwing aan de Beukenlaan.
- Deel C (Noordelijke Eng) wordt begrensd door Soesterengweg, Prins Bernardlaan, achterzijde bebouwing Albert Cuyplaan en de Talmalaan.
- Deel D (Noordelijke Eng) wordt begrensd door de Hellingweg, de achtertuinen van de bebouwing aan de Van Mecklenburglaan, de achtertuinen van De Colinylaan, de Chalonhof, de achtertuinen van de schrikslaaan en de prinsenhof, de zijtuinen van 's Heeren loo, Groot Emaus. Bij de Chalonhof sluit het gebied aan bij deelgebied B en vormt daardoor een groene corridor over de as van de Soester eng.

Waardering: Zeer hoog

Datering: Laatste ijstijd, ontginningen: middeleeuwen

De resterende delen van de Soester Eng (A, B, C en D) zijn begrensd door rode de stippellijnen. De oorspronkelijke begrenzing van de eng was velen malen groter. Rond 1900 besloeg de eng nog het gehele gebied binnen de gele stippellijn. De lichtgele vlakvulling markeert het gemeentelijk beschermde dorpsgezicht Soester Eng.

Stedenbouwkundig-landschappelijke ontwikkeling

De Soester Eng ontstond tijdens de laatste ijstijd, zo'n 150.000 jaar geleden. Het gebied dat op bovenstaande kaart met een A is gemarkeerd wordt ook wel de Zuidelijke Eng genoemd. Dit is een nog vrij groot gebied dat geheel vrij is gebleven van bebouwing en dat nog grotendeels voor agrarische doeleinden in gebruik is.

Het noordelijke deel van de Eng is grotendeels opgeslokt door bebouwing. Alleen de in de bovenstaande kaart gemarkeerde gebieden B en C zijn nog vrij van bebouwing. Deze zijn nu respectievelijk in gebruik als park en als evenemententerrein.

Het gebied is ontstaan als gevolg van de stuwende ijsmassa's die vanuit Scandinavië ons land bereikten tijdens de voorlaatste ijstijd. Hierdoor werd de grond voor de ijsmassa uitgeschoven en ontstond een heuvel (stuwwal) met een hoogte tot wel 20m boven NAP. Dit grote hoogteverschil met de omringende omgeving is duidelijk zichtbaar in het landschap. De noordzijde van de eng is steiler dan de zuidzijde van de Eng. Dit is het gevolg van de stuwrichting.

De (Zuidelijke) Soester Eng loopt sterk af. De bebouwing langs de randen ligt lager dan de top van de Eng. Zelfs de trein verdwijnt in zuidelijke richting steeds verder achter het landschap van de Eng. Foto april 2024.

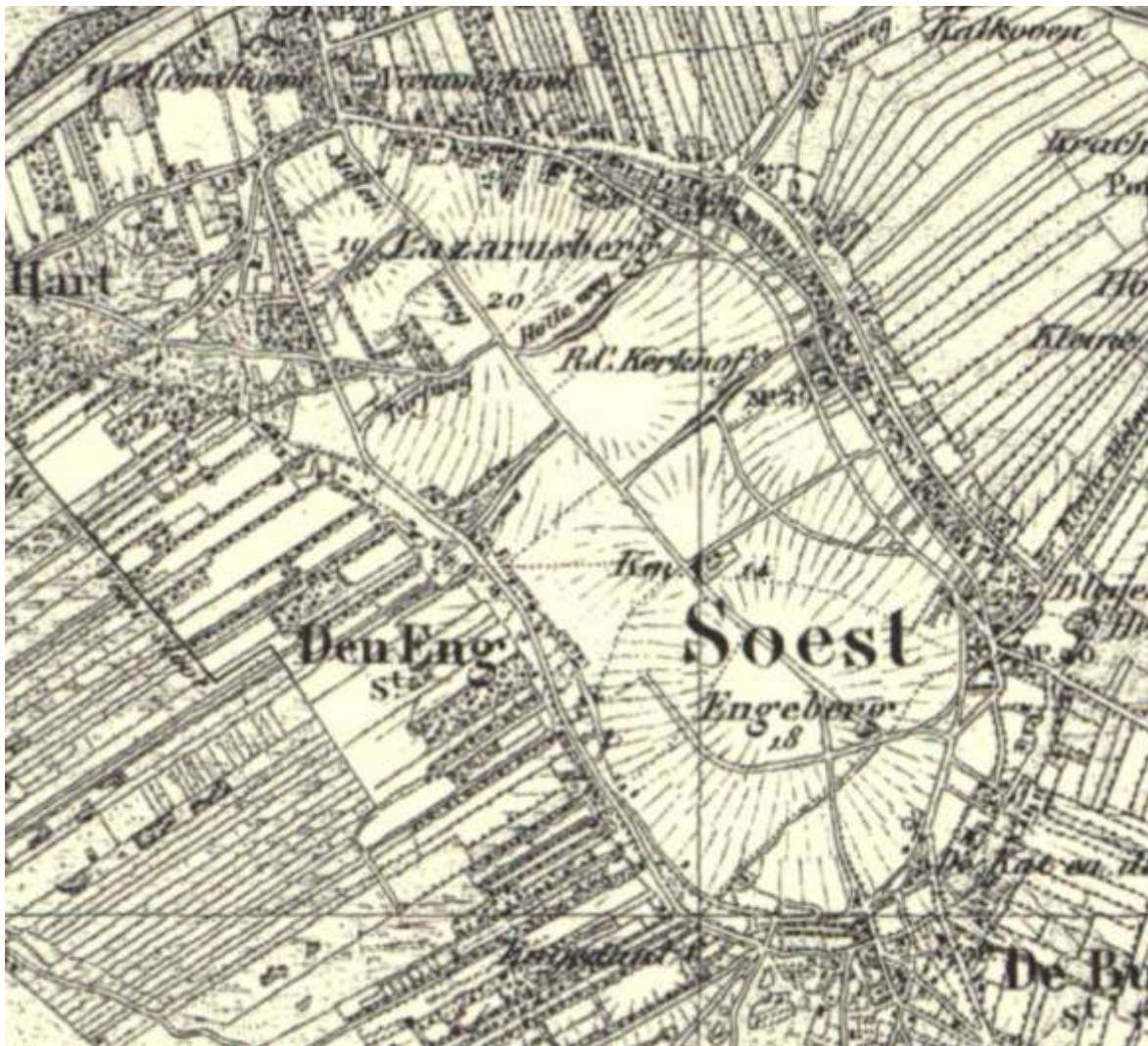
De (Noordelijke) Soester Eng (deel B) kent eenzelfde hoogteverschil als het zuidelijke deel. Aan de randen van de Eng zijn alleen de daken van de woningen te zien. Foto april 2024.

Vroegste bewoning

Mogelijk is er in de prehistorie al sprake geweest van bewoning op of rondom de eng. Hier is echter weinig over bekend. Op basis van de bodemgesteldheid zou er mogelijk vanaf het laat-neolithicum bewoning verwacht mogen worden. De enige tastbare herinnering uit deze tijd komt uit de vroege prehistorie in de vorm van het aanwezige Engenbergje, een grafheuvel uit de jonge steentijd. Uit dezelfde periode dateert een akkerlaag die verspreid over de eng bij boringen is aangetroffen (bron: geopark-heuvelrug.nl/onderbouwing-soester-eng/, geraadpleegd 9 april 2024).

Agrarisch gebruik

De gronden werden vanaf de vroege middeleeuwen structureel ontgonnen. De boerderijen en schaapskooien werden in een lint rondom de Eng gebouwd. De boerderijen, die met de voorgevel richting de Eng werden geplaatst, werden door middel van paden verbonden met de landerijen op de Eng. De gronden van de Eng waren in gebruik als akker, waarbij er een belangrijke relatie was met de omliggende landerijen langs de Eem ten noorden van de Eng en de weilanden, veengebieden en woeste gronden ten zuiden van de Eng. Hier werden schapen en koeien geweid en plaggen gestoken voor de schaapskooi. De hoge, op de Eng gelegen akkers werden voorzien van potmest uit deze schaapskooien, die bestond uit een mengsel van heideplaggen met schapenmest. Door het gebruik hiervan ontstonden de kenmerkende bolle akkers.

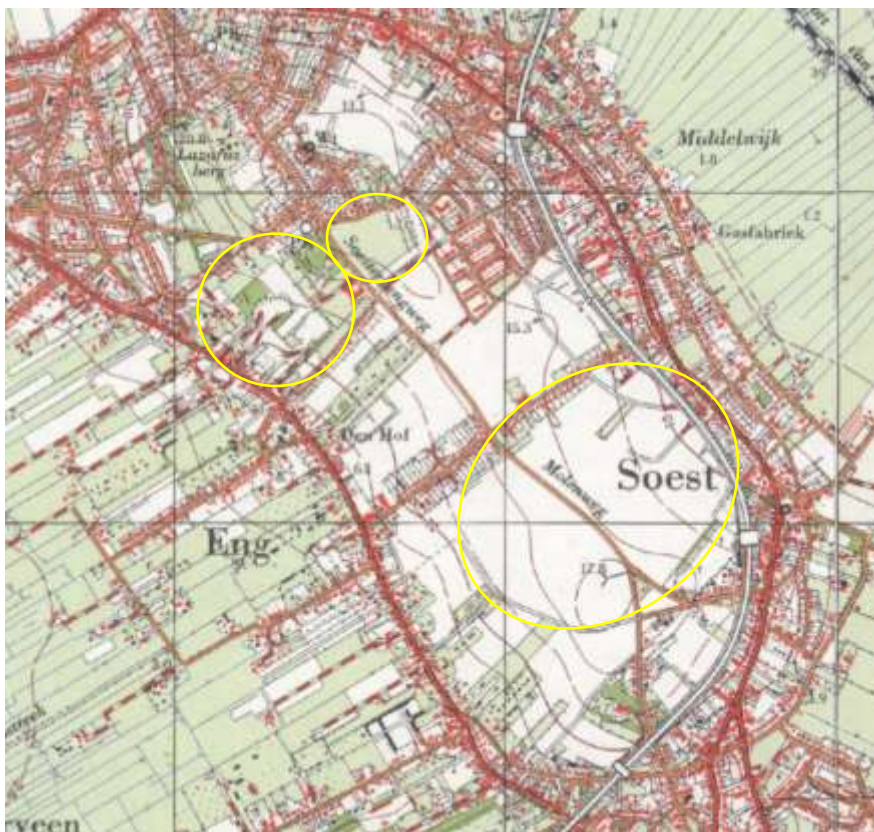
Op de topografische militaire kaart van ca. 1850 (topotijdreis.nl) is de Soester Eng duidelijk herkenbaar als een onbebouwd agrarisch terrein in het hart van het (dan nog) kleinschalige lintdorp Soest.

De historische kaartbeelden laten zien dat de Eng oorspronkelijk over het algemeen niet was voorzien van beplanting in de vorm van houtwallen of bomen. Langs de rand van de Eng was wel beplanting aanwezig. Opvallend is dat er nu een verschil te zien is tussen de delen van de noordelijke en de

zuidelijke Eng. Deel A is vrijwel geheel boom- en struikloos. Dit gebied heeft daarmee nog zijn oorspronkelijke openheid behouden. De noordelijke delen hebben meer bomen en struiken (houtwallen) en hebben daardoor een minder open karakter.

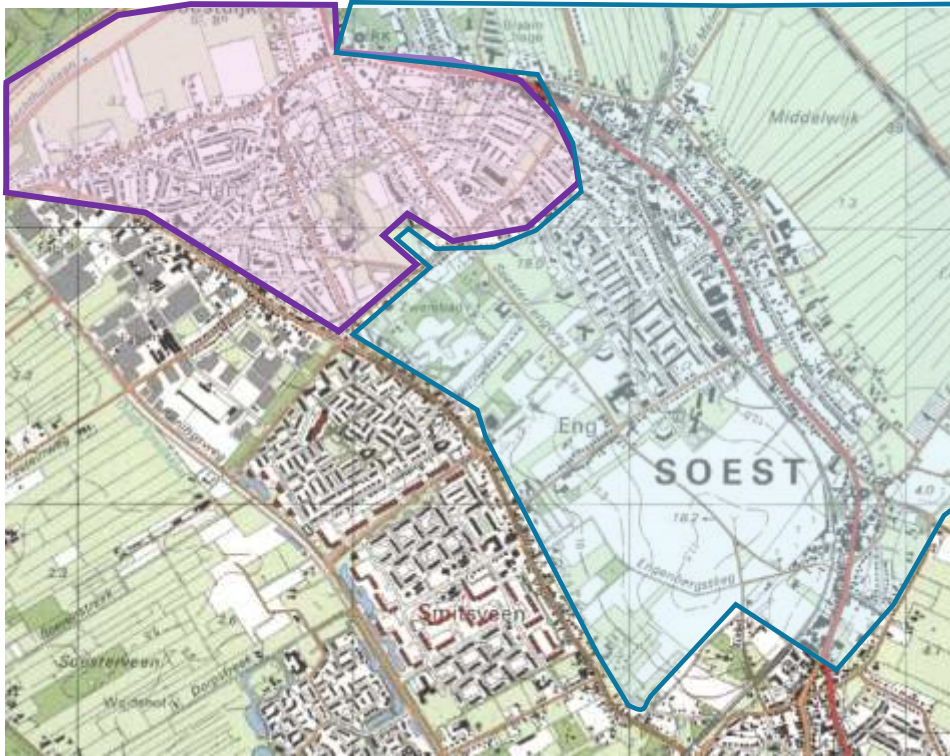
Boven – De Eng in ca. 1950 (topotijdreis.nl). Het noordelijke deel is voorzien van een beboste zone (Binkhorst). Ook de zuidelijke eng is voorzien van een bosje.

Onder – Tegen het midden van de jaren 60 laat de topografische kaart op de zuidelijke Eng minder bebossing zien tussen de molenweg en de Veldweg. Daarentegen wel tussen de Veldweg en de Nieuweweg (topotijdreis.nl). Bij de noordelijke Eng is verdere bebossing opgetreden.

Bebouwing

Vanaf het begin van de 20ste eeuw werd gestart met uitbreiding van Soest langs de al bestaande paden op de noordelijke Eng. Langs deze paden werd in eerste instantie een lintbebouwing gerealiseerd. Vanaf de jaren 30 van de 20ste eeuw zet de ontwikkeling zich steeds verder door. Er worden dan op de noordelijke Soester Eng nieuwe wijken ontwikkeld, zoals 't Hart- Soestdijk en De Eng-Soest Midden (Zie factsheets van deze wijken voor meer informatie over deze wijken en hun waardering). Hierdoor neemt de van oorsprong open ruimte in het hart van Soest af.

In de jaren 80 van de 20ste eeuw is de Soester Eng aan de noordzijde zo goed als vol gebouwd. Wijken als 't Hart- Soestdijk (grofweg paars omlijnt) en De Eng-Soest Midden (grofweg blauw omlijnt) bepalen dan het beeld van het gebied (topotijdreis.nl).

In het jaar 2000 is met name het gebied in het centrum van de Eng verder verdicht (rode cirkel), waardoor een bebouwde scheiding tussen de noordelijk en de zuidelijk eng is ontstaan (topotijdreis.nl).

Tegen het jaar 2000 is de Soester Eng nog verder dicht gebouwd en zijn de genoemde wijken verder verdicht en uitgebreid. Hierdoor is een harde bebouwde scheiding ontstaan tussen de noordelijke en de Zuidelijk Soester Eng.

Ruimtelijke Karakteristieken

Deelgebied A:

- Open ruimte met grotendeels nog agrarisch grondgebruik en daardoor agrarisch karakter. Afwezigheid van struiken en bomen op de Eng.
- Doorzichten vanaf het bebouwingslint naar de Eng.
- Nog twee resterende doorzichten vanaf de Eng (bij de monumentale zuivelfabriek en bij de Gouden Ploeg) naar de Eempolder, waarlangs de doorgaande langwerpige percelering vanaf de Eem, doorlopend over de eng nog waarneembaar is. Die percelering dateert van de oorspronkelijke ontginning in de Middeleeuwen.
- Zicht vanaf de Eng richting de bebouwing, over het algemeen niet zichtbaar door maximaal één bouwlaag onder een kap op en nabij de eng.
- Zicht vanaf de Eng op de zuivelfabriek en de Oude Kerk. Ook de kerk in Soest Zuid is zichtbaar vanaf de Eng.
- Op de eng weinig bebouwing en indien wel bebouwing dan maximaal één bouwlaag onder een kap.
- Aanwezigheid van houtwallen (als wildwallen) aan de randen van de Eng, aan de voet van de stuwwal.
- Aanwezigheid van historische wegen, die tegenwoordig in gebruik zijn als voetgangers- en fietspaden, die het gebied doorsnijden.
- Hoge ligging van het landschap ten opzichte van de bebouwing aan de randen van de Eng.
- Duidelijk zichtbare bolling van het landschap.
- De aanwezigheid van het Engenbergje.
- Aanwezigheid van de molen op de Eng en bij de molen het oude landarbeidershuisje.

Boven – Vanaf de Zuidelijke Eng is de verhoogde ligging duidelijk herkenbaar. De korenmolen staat aan de noordzijde van de Eng als baken aan de rand van het agrarisch gebied.

Onder – De stedelijke uitbreidingen zijn in het verleden hard aangesloten op de openheid van de Eng, waardoor deze een hoge wand vormt aan de Eng.

Deelgebied B:

- Open ruimte die in gebruik is als weide (agrarisch).
- De aanwezigheid van struweel en bomen op de Eng.
- Aanwezigheid van houtwallen (als wildwallen) aan de randen van de Eng, aan de rand van de stuwwal.
- Aanwezigheid van voormalige historische wegen, tegenwoordig in gebruik als voetgangers- en fietspaden, die het gebied doorsnijden.
- Hoge ligging van het landschap ten opzichte van de bebouwing aan de randen van de Eng.
- Duidelijk zichtbare bolling van het landschap.
- Doorzichten naar de Eng.
- Zicht vanaf de Eng richting de bebouwing.
- Doorgaans kleinschalige bebouwing om en op de Eng.

Vanaf de noordelijke Eng (deelgebied B) is de verhoogde ligging duidelijk herkenbaar. De omliggende wijken zijn vooral zichtbaar in de vorm van een daklandschap.

Solitaire bomen en struweelbosjes liggen verspreid over de noordelijke Eng (deelgebied B)

Aan de rand van de noordelijke Eng zijn hoog opgaande bomen aanwezig met een lage wal. Vermoedelijke restanten van een wildwal.

Deelgebied C:

- Open ruimte binnen het stedelijk weefsel
- De aanwezigheid van struweel en bomen op de Eng.
- Beperkte verhoogde ligging/ bolling van het landschap ten opzichte van de bebouwing aan de randen van de Eng.
- Doorzichten naar de Eng
- Zicht vanaf de Eng richting bebouwing.
- Doorgaans kleinschalige bebouwing om en op de Eng

De noordelijke Soester Eng, deelgebied C, heeft een meer parkachtig karakter. De bolling en hoge ligging zijn minder herkenbaar dan bij deelgebied A en B.

Deelgebied D:

Open ruimte dat deels in gebruik is als akkerland (agraris), hondenuitlaatterrein en bloemenweiden. De aanwezigheid van bomen en struweel langs de randen van het gebied. Akkerranden zijn omzoomd door meidoornhagen. Zichtlijnen van het hoogste punt van de Lazarusberg in oostelijke richting

Waardering

N.B. De zuidelijke Soester Eng is aangewezen als beschermd dorpsgezicht.

Voor beschrijving en waardering van de wijken, die sinds het begin van de 20ste eeuw op de Soester Eng zijn gerealiseerd wordt verwezen naar de Factsheets van de wijkbeschrijvingen uit het rapport van Leon Sebregts, Cultuurhistorische verkenning en waardestelling Stedenbouw en bouwkunst gemeente Soest (2024).

De Zuidelijke Soester Eng (A) is van zeer hoge landschappelijke waarde als onderdeel van de voormalige Eng van Soest, die vele malen groter was. Met name de openheid en de groene inrichting die het gevolg zijn van het agrarische gebruik van de Eng, de landelijke veelal van oorsprong historische wegen die het gebied doorkruisen, evenals de zichtbare hoge ligging binnen de dorpskern van Soest, de doorzichten naar de Eng en vanaf de Eng richting de omgeving zijn kenmerkende elementen die tot de zeer hoge waardering leiden. De openheid van het landschap van de zuidelijke Eng draagt bij aan de zichtbare relatie tussen de dorpskern en de Eng. De kleinschaligheid van de bebouwing op en om de Eng is belangrijk om de zichtrelatie dorp – Eng in stand te kunnen houden. Belangrijke historische ijkpunten liggen in de zichtlijn van de Eng, zoals de kerk en de molen. De aanwezigheid van het Engenbergje is van zeer hoge waarde als herinnering aan de bewoning van het gebied in het laat-neolithicum.

De noordelijke restanten van de Soester Eng (B) hebben een hoge cultuurhistorische en historisch-landschappelijke waarde als onderdeel van de ooit vele malen grotere Eng van Soest. De openheid van het gebied, die op enkele punten wordt doorbroken door de aanwezigheid van struweel en

boomstructuren, draagt bij aan de hoge waardering. Dat geldt tevens voor de hogere ligging binnen de dorpskern en de zichtrelatie die daardoor met de omliggende wijken van Soest ontstaat en van de wijken richting de Eng.

Het noordelijke deel van de Soester Eng C dat in gebruik is als evenemententerrein heeft hoge cultuurhistorische en historisch-landschappelijke waarde. Hoewel de openheid van het terrein een duidelijke verwijzing vormt naar de ontstaansgeschiedenis, leidt het huidige gebruik als evenemententerrein tot een meer parkachtig karakter. Toch heeft de openheid, de groene inrichting en de zichtlijnen van en naar de Eng waarden evenals de kleinschaligheid van de bebouwing rondom de Eng. Hoewel de leesbaarheid van de historie van het gebied minder herkenbaar is dan de andere delen zijn nog wel voldoende waarden aanwezig om als representatief onderdeel van de voormalige complete Soester Eng en in samenhang met de twee resterende delen van de Soester Eng te worden gezien.

De drie delen van de Eng tezamen vormen een zeldzaam en gaaf behouden voorbeeld van een dorpseng.

Impressie van de Eng (Historische vereniging Soest en Soesterberg)

Bronnen

- [Soestereng.nl/over-de-soester-eng](https://soestereng.nl/over-de-soester-eng), geraadpleegd 9 april 2024.
- Hilhorst, J.H.M. en J.G.M. Hilhorst, Soest, Hees en De Birk van de achtste tot de zeventiende eeuw, Hilversum 2001.
- Sebregts, L., Cultuurhistorische verkenning en waardestelling Stedenbouw en bouwkunst gemeente Soest, Utrecht.
- Gezamenlijke reactie op concept CULTUURHISTORISCHE WAARDENKAART 2024 door historische partners.